

РЕЦЕНЗИЯ
ОТ
ПРОФ. Д-Р ГЕРГАНА РУМЕНОВА ПЕТКОВА
върху дисертационен труд на тема
„ВИЗУАЛНО ВЪЗРАЖДАНЕ
НА ЯПОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА В КИНОТО НА 21-ВИ ВЕК“
Представен от докторант Мария Симеонова
По процедура за придобиване на ОНС „доктор“
в професионално направление 2.1. Филология,
ДП „Литература на народите на Европа, Америка, Азия и
Австралия – Японска литература и култура“

Мария Симеонова е редовен докторант в катедра „Японистика“ на ФКНФ в периода 2020 – 2023 г., зачислена със Заповед № РД-20-75/17.01.2020 г., считано от 01.02.2020 г., видоизменена със Заповед № РД-20-1956/16.11.2020 г. (във връзка с настъпила промяна на научното ръководство от проф. д-р Гергана Петкова на доц. д-р Вяра Василева Николова), отчислена с право на защита със Заповед № РД-20-402/13.02.2023 г., считано от 01.02.2023 г. поради изтекъл срок.

Според заложения индивидуален план и изискванията на редовната докторантура, докторантката изпълнява всички минимуми успешно. Представя необходимата документация, съпроводена от автореферат, дисертационен труд и изпълнени минимални изисквания за публикации, включително една съвместна с научния ръководител.

Дисертационният труд на Мария Симеонова представлява амбициозен и предизвикателен опит да се анализира възраждането на японската литература чрез съвременните екранизации в киното на 21-ви век. Темата е актуална и значима, тъй като тя изследва пресечната точка между литература и кино – два ключови културни изрази, които обединяват локалното и глобалното в динамичния свят на съвременното изкуство.

Дисертацията излага ключови теоретични основи, богато илюстрирани с конкретни примери, като същевременно отразява важни аспекти на културната и естетическа стойност на японската литература в контекста на нейната киноинтерпретация.

Текстът структурира изследването в увод, три глави и заключение, което придава яснота и логическа последователност. Разширената библиография и приложения демонстрират обширността на проучванията, като обхващат 189 източника и множество статистически данни. Добрият подбор на теоретичната рамка, както и премереното разпределение на изследвания материал в трите основни глави може да бъде високо оценен като пример за отлично планиране на монографичен труд, с което поздравявам както докторанта, така и неговия научен ръководител.

Първата глава представя теоретичните рамки, като се опира на интердисциплинарен подход, включващ литературознание, кинознание, семиотика и психоанализа. Втората глава анализира историческите етапи в развитието на японските екранизации, докато третата детайлно изследва конкретен пример – „Десет нощи сънища“ от Нацуме Сосеки.

Методологичното разнообразие (описателен, аналитичен, сравнително-исторически подход) подсилва аргументацията. Авторът комбинира литературни и филмови анализи с културологична и социологическа перспектива, което е необходимо условие при така поставената тема и цели на изследването.

Темата на дисертацията е изключително релевантна в контекста на глобалното разпространение на японската култура чрез филмовото изкуство и като част от политиката за популяризиране на японската култура чрез т. нар. „мека сила“. Авторката успява да покаже как киното, като средство за масова комуникация, играе съществена роля в популяризирането на японската литература, като я адаптира за съвременна аудитория, особено с оглед на разпространението ѝ в България.

Първата глава на труда предоставя преглед на теоретичните модели, върху които се гради научното изследване в дадената тема. Подборът е интердисциплинарен, комбинира теории от полетата на литературознанието, кинознанието, културологията, естетиката и философията. В началото на дисертационния труд Мария Симеонова прави необходимия преглед на научната литература в областта, като обръща внимание на българските,

японските и чуждите автори, които разглеждат проблемите на японското кино и връзката му с литературата и културата на Япония. Прави впечатление доброто познаване на научната литература по темата, макар да липсва основен и праволинеен принцип на подредба на тези източници. Самият преглед, за съжаление, не представя процеса на надграждане на научното познание с оглед на целите, обекта и предмета именно на този дисертационен труд, а по-скоро се обобщават заглавия, без да се изтъква с какво те допринасят именно в областта на изследване на конкретния труд. Този преглед на научната литература е важен и е неизменна част от един дисертационен труд, но без пряка връзка с темата на дисертацията, трудно може да се конкурира дори с автоматично генерирани прегледи на съответните заглавия, направени от генеративен ИИ. Основни теории в тази част като тези на Сосюр и на Пърс, Юлия Кръстева, Кристиан Мец, Лиотар или Бодрийар, например, са цитирани през чужди трудове, което е недостатъчно, ако се говори за тяхната приложимост в конкретна ситуация на анализ. Авторът трябва да е запознат с оригинала, когато е възможно, не с неговата интерпретация от други учени, за да се избегне посредничество, а и да се демонстрира познаване на същността и цялостната картина на знаковите теории на тези учени.

Втора глава *Екранизацията като визуално възраждане на японската литература от началото на 21-ви век*, както и самото заглавие подсказва, е централна в дисертационния труд. Изложението следва чисто хронологичен принцип, който разбира се е най-лесен и прегледен за изпълнение, но не позволява на читателя да придобие ясна представа КАК се развиват процесите, КАК именно се възражда литературата. Фокусът в тази глава за съжаление „бяга“ от основните цели на научната задача. Хронологията може да се проследи в приложение, но изследователски принос би било представянето на този корпус информация в обработен, систематизиран вид, който проследява процеси, а не изброява монотонно автори и заглавия, без връзка с един по-широк контекст. Тук изследователят може да търси кои, защо и кога конкретни литературни произведения се екранизират, да се осмислят по-успешно подборът и рецепцията, за да се създаде цялостна картина на ролята на екранизацията за визуалното възраждане на литературата.

В тази основна част на дисертационния труд за съжаление не се проследява никъде приложение на някоя от теориите, изброени в

предишната глава, което поставя под съмнение тяхната релевантност за дадения научен труд. За съжаление в тази част от дисертацията не личи основният лайтмотив, литературните произведения и екранизациите са представени една върху друга, без да са структурирани, групирани или разгледани с оглед на основната тема, което оставя читателя с усещането за липса на осмисляне на процесите в литературата и киното.

От друга страна, макар да е основна цел, как точно екранизацията ВЪЗРАЖДА литературата не става ясно. От текста разбираме само, че има екранизации, които в повечето случаи се развиват пропорционално на филмовите продукции като цяло. Няма социално проучване за рецепцията им, нито политически препратки за стратегията за екранизация, липсва и анализ какви литературни образци се екранизират и евентуално аргументирани предположения на какво се дължи това.

Допускам, че основна причина в тази глава да не се върви праволинейно към постигане на научно-изследователските цели е на първо място тяхното неясно формулиране още на стр. 6. Задачите от друга страна са ясно заявени пак там и в голяма степен изпълнени положително в останалата част от дисертацията.

Третата глава, посветена на разказа "Десет нощи сънища" от Нацуме Сосеки и неговата филмова адаптация, е важна кулминация на научното изследване, което е замислено като приложение на теоретичната рамка към конкретен пример и дава практико-приложен нюанс на труда. Авторът разглежда символиката, наративните техники и философските аспекти както на оригиналното произведение, така и на неговата адаптация. Тук се проследява опит за литературен анализ, съчетан с визуална интерпретация. Като литератор не бих могла да оценя високо литературния анализ, особено в опита му да инкорпорира трактовка на културни кодове, чието осмисляне изисква още натрупване на изследователски опит. Като цяло, ключово условие за успешен анализ на японската литература и кино, безспорно е доброто познаване на японската култура, естетика и философия. Без съмнение, това е сериозно предизвикателство дори за опитни, доказали се с времето японисти-изследователи както у нас, така и по света. В заключението Мария Симеонова заявява, че „това се потвърждава и от анализа на отделни филмови и литературни творби, открояващи се като емблематични през 21-ви век и разкриващи връзката с традиционната японска култура и естетика.“, но на практика тази връзка остава само

пожелателна в настоящия дисертационен труд, не защото не е направен опит тя да се представи, а защото опитът остава повърхностен. По-задълбочено познание и осмисляне на японската духовна традиция ще гарантира неимоверно по-големи успехи на автора на дисертационния труд в бъдещите професионални занимания.

Въпреки сериозните критики към представения дисертационен труд, трябва категорично да отбележим и неговите приноси моменти. На първо място това е разработване на тема актуална и популярна, в която има недостиг на научно познание в България, а и в чужбина. Сред приносните моменти ясно се откроява изключително внимателно подготвените приложения, които систематизират екранизации, създадени през първите две десетилетия на 21-ви век. Обобщенията в таблици по темата – за броя на произведенията по литературни образци е особено интересна и приносна, защото позволява да се правят сравнения и изводи. Тези резултати доказват, че Мария Симеонова е отдаден учен, дисциплиниран, трудолюбив и организиран, който без да жали усилия и време, е способен да обработи големи масиви информация.

Докторантът има чудесни заложби за описателен труд и с допълнително развиване на уменията си ще може да анализира информацията консистентно в бъдеще. Прегледът на екранизациите в разглеждания период е изчерпателен и може да служи като отправна точка за бъдещи изследвания, което е сериозен приносен момент. Представяне на японското кино в българския контекст, включително анализ на рецепцията му чрез фестивали като "Синелибри" и "Панорама на японското кино" е важна стъпка в развитието на българското познание в областта на японистиката от национална гледна точка. Макар да не са включени статистически данни за влиянието на японските филмови адаптации върху аудиторията в България, което би подсилило аргументите относно популярността и въздействието на тези филми, обобщената информация е достатъчно важна изходна точка за анализ на рецепцията, която съм сигурна, че Мария Симеонова ще продължи да следи и анализира и занапред.

На няколко места в дисертационния труд се загатва за връзката „енсо“ – това е изключително интересна идея, която е и потенциално богата база за развитие, но остава недоразвита. Ще се радвам да чуем повече за тази идея по време на защитата, за да допълним картината на постижението на Мария Симеонова.

На места текстът е твърде описателен, особено във втора глава, където историческият преглед на японското кино може да бъде съкратен в полза на по-задълбочен анализ на съвременните адаптации. Стилът често напуска границите на академичния тон в посока публицистика и есеистика, което съм сигурна, че е повлияно от дългогодишната практика на Мария Симеонова като коментиращ в различни социални медии. От това се влияе предполагам авторката и при употребата на много оценъчни прилагателни и епитети. Разбира се, текстът има нужда от сериозна редакция, за да се избегнат повторенията и неуместната стилистика (например думата „причудлив“ се използва 8 пъти в основния текст), но предоставям корекциите, коментарите и предложенията си към докторанта, които да бъдат взети предвид в случай на публикуване, след сериозна преработка, на труда в бъдеще.

В заключение, представеният труд на Мария Симеонова отговаря на изискванията за дисертационен в направление 2.1 Филология, и со глед на изпълнените формални изисквания по документацията и процедурата, препоръчвам присъждането на образователна и научна степен "доктор" в направление 2.1 Филология (Японска литература и култура) на Мария Георгиева Симеонова.

29.01.2025 г.



Професор д-р Гергана Петкова